

Володимир Пилипенко

ВРОГО МОГО ВРОГА – МІЙ ДРУГ, АБО ІДЕЯ ПОЛЬСЬКО-ПЕРСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В СЕРЕДИНІ XVI – СЕРЕДИНІ XVII СТ.

Стаття присвячена ідеям антитурецької коаліції Речі Посполитої та Перської держави в середині XVI – середині XVII ст. Розглянуто шляхи поширення в Речі Посполитій інформації про Персію, визначено причини невдачі таких проектів.

Ключові слова: Річ Посполита, Персія, Османська імперія, міжнародні відносини, політична публіцистика.

Політичний принцип “Ворог мого ворога – мій друг” не є новою вигадкою і відомий віддавна. Але часом, керуючись такою настановою, політики створюють досить дивні комбінації. Особливо непередбачувані комбінації виникають напередодні воєн чи в часи загострення міжнародних конфліктів. Історія знає багато таких незвичних і неочікуваних союзів. XVI ст. в європейській історії, окрім початку релігійних воєн, було позначене активним протистоянням Османської імперії та християнських держав. В умовах посилення конфлікту, який для обох сторін мав присмак боротьби з невірними за власну віру і правдивого Бога, пошук можливих союзників для християнських монархів набув особливого значення. Політичне завдання знайти союзників набрало виняткової ваги для європейських держав, адже Османська імперія залишалася достатньо потужною, щоб самотужки давати відсіч ворогам. Натомість Старий Світ був розколотий конфесійно, і монархи з більшим запалом воювали один проти одного, ніж проти турків-османів.

Військово-політичне протистояння європейських держав з Османською імперією нараховує кілька століть. За цей час відбулося багато битв і воєн. До конфлікту були втягнуті майже всі монархії Південної та Центрально-Східної Європи. Починаючи із середини XVI ст. у „конфлікті цивілізацій” все помітнішу роль почала відігравати Річ Посполита. Польсько-Литовська держава активно контактувала з Османською імперією, передусім у дипломатичній та економічній сферах, тому добре знала про військову потужність турецької монархії. Наприкінці XVI ст. в інтелектуальному середовищі Речі Посполитої почали поширюватись ідеї створення чи приєднання до різних міжнародних антитурецьких коаліцій. З одного боку, такі проекти були логічним продовженням діяльності Габсбургів з організації Священної ліги, з іншого, як нам видається, – свідченням поступового усвідомлення польськими політиками неможливості самостійно захиститись у разі потреби.

Особливістю політичного життя Речі Посполитої було те, що в ньому чи не головну роль відігравала шляхта. А оскільки шляхти було багато і кожен пред-

© Пилипенко Володимир Миколайович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Інституту історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

ставник стану міг брати участь у діяльності законодавчого органу – сейму, поста-вала проблема агітації та пропаганди у шляхетському середовищі. Ми залишаємо поза фокусом уваги дискусії про те, наскільки самостійною була шляхта у прий-нятті політичних рішень, і зосередимось на одному із засобів агітації – публіци-стиці того часу.

У політичних та оказіональних текстах середини XVI – середини XVII ст. можна зустріти досить неочікувану, на перший погляд, пропозицію – створити коаліцію з Персією для боротьби проти Османської імперії. Саме цей аспект антитурецьких військово-політичних проєктів, що виникали в Речі Посполитій, нас і зацікавив. Тож розглянемо його детальніше. Ідея співпраці з Персією зустрічається з різною інтенсивністю в текстах, що походять з різного часу. Подібні заклики можна поба-чити і в офіційних сеймових документах, і в оказіональній поезії не найвищої якості. Таке жанрове розмаїття текстів наштовхує на думку про значне поширення відповідної ідеї. Але звідки в Польщі могла виникнути подібна ідея, особливо в часи Контрреформації?

Наприкінці XVI ст. на Європейському континенті головними політичними гравцями у відносинах із Портою були Священна Римська імперія, Венеція, Фран-ція, Річ Посполита. Спільні проблеми у відносинах з Константинополем підштов-хували монархів та дипломатів до ідеї спільного їх вирішення. Саме в європей-ському середовищі (перш за все у Венеції) зародилась ідея використання Персії, як союзника у боротьбі проти турків. Венеціанські купці вели активну міжнарод-ну торгівлю, в тому числі й на Сході, й інформація про постійні війни держави Сефевідів з турками потрапила в місті святого Марка на придатний ґрунт, адже Венеціанська республіка також перебувала у стані перманентної війни із султан-ом. Зав'язались переговори, обмін послами із пропозиціями вдарити по турках з двох фронтів. Згодом ця ідея прижилася і у Польщі.

Як держава, розташована на крайньому сході католицького світу, Польща мала постійні контакти зі Сходом. І вплив східного світу на Річ Посполиту був довго-тривалим, помітним і стосувався багатьох сфер життя. Цей вплив прийнято називати орієнталізацією Польщі або модою на Схід. В Європі вона проявилась у XVIII-XIX ст. Єва Доманьська порівнює турецький, татарський та персидський вплив на Польщу з впливом морісків на культуру Іспанії¹.

Незважаючи на те, що Персія розташована досить далеко від Європи загалом та Польщі зокрема, вона не була *Terra Incognita* для освіченої публіки того часу. До співпраці з Персією Польщу підштовхували обставини. У Кракові було відомо про конфлікт між Сефевідами та турецьким султаном. Відповідно до правила „ворог мого ворога – мій друг” це робило перських шахів потенційними союзни-ками Речі Посполитої. До того ж відсутність спільних кордонів усувала можли-вість виникнення серйозних конфліктів між союзниками. Але інформація, якою володіли польські дипломати та інтелектуали, була інформацією “з других рук”. Адже Краків, на відміну від Венеції, не мав прямих дипломатичних відносин з Персією, тож саме Європа постачала Польщу необхідною інформацією.

Можна виділити кілька шляхів, через які інформація про Персією потрапляла до Польщі. Перш за все, від мандрівників та дипломатичних посланців. Контакти між Персією та Польщею зав'язались у XV ст., коли шах Узум Хассан 1474 р. відправив до Кракова та Венеції посла з пропозиціями антитурецької коаліції. „Спільність долі” ставала підставою для безпосередніх контактів. Але далі планів справа не пішла. З приходом до влади Сефевідів польсько-перські зв'язки відно-вились². Обмін послами відбувався 1609, 1624, 1628 рр. Потім була пауза. Нове пожвавлення відносин настало в 1640-х рр. у зв'язку з відомими проєктами війни проти Туреччини, які плекав новий польський король Владислав IV. Вірогідно, що своєрідним каталізатором відродження польсько-перських відносин виступив венеціанський дипломат Дж.Тьєполо. Ян Рейхман спеціально підкреслює, що посол був відправлений з Персії до Польщі 1645 р. з метою домовитись про спільний виступ проти Туреччини³. Спроба 1640 р. зав'язати відносини з Персією

закінчилась невдачею – польський посол Теофіл Шемберг загинув під час виконання дипломатичної місії. Мабуть, король покладав надії на це посольство, адже в листі до гетьмана монарх щиро жалкує як з приводу смерті посла, так і невдачі місії⁴. 1646 року домініканець Домінік ді Лука (Dominic di Luca), вирушаючи до Мегрелії (Зх. Грузія), мав відвезти до перського шаха королівські листи з пропозиціями співпраці. А через кілька місяців після поїздки ді Луки до Персії королівський посол, виступаючи 20 листопада 1646 року у венеціанському сенаті, говорив про можливе приєднання Персії до антитурецької коаліції⁵.

Іншим джерелом інформації були католицькі місії до Персії. Перша з них була організована у 1604 р., а постійний місіонерський пункт був улаштований 1646 р. єзуїтами у столиці Ісфагані.

Важливим джерелом інформації були звіти купців. Незважаючи на постійні війни своїх держав проти турків, купці вдало проводили комерційні операції як зі Стамбулом, так і з ворогом султана – персидським шахом. Торгові шляхи XVI-XVII ст. заходили далеко вглиб Азійського континенту, і торгівля з Персією в обхід Туреччини була вигідною. На торгівлі зі східними країнами в Польщі спеціалізувалися вірмени. Польсько-перській торгівлі сприяло й те, що шах Аббас I дозволив вірменам, які втікали від релігійних переслідувань у Османській імперії, поселитись у Персії.

Відомо, що купці виконували не лише торгові функції. Зазвичай вони були резидентами, які виконували таємні дипломатичні завдання: вели переговори, збирали інформацію, вербували агентів тощо. Після завершення місії вони, як правило, складали докладний звіт про свої поїздки. Одним з найцікавіших звітів про торгові поїздки польських купців до Персії є „Relacya...obywatela warszawskiego od Zygmunta III, krola polskiego, do sprawowania rzeczy wyslanego w Persyi w roku 1602...” вірменського купця з Варшави Сефера Муратовича, візит якого був першим із серії дипломатичних місії між Ісфаганом та Варшавою. Цей текст має цікаву і багату історію, за спостереженнями Мирослави Зигмунт, пізніші його едіції мали за мету активізувати двосторонні відносини держав та підштовхнути їх до більш тісної співпраці⁶.

Звісно ж, джерелом інформації про Персію була література. Творів, присвячених власне Персії, було не так і багато. Для початку XVII ст. можемо виділити „Rerum Persicarum Historia” П’єтро Бізарі, яка побачила світ у Франкфурті 1601 р.⁷

Інформативнішими щодо персидських питань були популярні в той час історико-географічні описи далеких земель. Космографії походили з різних інтелектуальних середовищ, тому дещо різнилися в ідеологічних установах, але їх жанровою ознакою було те, що автори намагалися розповісти читачеві потроху, але про все. Також особливістю жанру було й те, що у творах більше уваги приділялось географічному описові, але була й інформація про актуальний економічний та політичний стан. Космографії були своєрідними географо-історично-політичними енциклопедіями XVI – XVII ст., саме в них читач початку XVII ст. міг знайти найбільше інформації про сучасну Персію.

Твором, який часто зустрічався в багатьох приватних бібліотеках початку XVII ст., читався, цитувався і був дуже популярним, є „Хроніка Європейської Сарматії” Олександра Гваньїні⁸. Персії присвячено коротенький розділ у 10-ій книзі. Автор, описуючи Персію, кілька разів зазначає, що турки й перси постійно воюють і „тепер уже часто турок спливає кров’ю від персів”⁹. Ця війна для Османської імперії виявляється дуже складною, адже природні умови Персії не дозволяють султанському війську завоювати цю землю. „Тепер, коли турки воюють у Персії, їх гине щоденно від голоду не менше, ніж від меча... Щороку там у воєнних походах гине турків до трьохсот тисяч, але паша не полишає розпочатої війни, аж поки не впаде”¹⁰.

Бестселером з-поміж космографій був трактат Яна Ботера Бенесіуса “Relazioni...”, який був перекладений польською і виданий у Кракові 1609, 1613 та 1659 рр. під назвами “Relatiae powszechne abo nowiny polspolite...” та “Theatrum

swiata wszytkiego...”. Інформація про Персію вміщена в один розділ під назвою „Персія”. З того, як автор описує цю державу, читачеві стає зрозуміло, що вона велика, потужна, досить багата і постійно воює з турками. Наприклад, говорячи про Парфію, Ботер зазначає, що перси відвоювали у турків усе, що втратили раніше. Натомість Османська імперія знищила межиріччя Тигру і Євфрату. Зазначає автор і те, що християнське населення Кавказу має проблеми з турками: грузини втратили значну частину своєї свободи в останніх війнах з Портою, а населення Мержелії побоюється османів¹¹.

Таким чином, Олександр Гваньїні та Ян Ботер Бенесіус у своїх описах Персії постійно наголошують на тому, що ця держава ворогує з Османською імперією. Не беремося стверджувати, що саме цю інформацію автори хотіли донести до читача і спеціально акцентували на ній увагу, але певні думки та асоціації у читачів могли виникнути.

І таки виникли. Польська політична публіцистика, оказіональна література, офіційні сеймові та сеймиківі документи зберегли ряд згадок про можливість і навіть необхідність співпрацювати з Персією.

За нашими спостереженнями, ставлення польської шляхти до Персії змінювалось у залежності від зовнішньополітичних обставин, в яких опинялась Річ Посполита. Наприкінці XVI ст. Персію, скоріше за все, розглядали як другий для Османської імперії фронт, що відтягує головні сили султана і не дає можливості напасти на польські території. Підтвердження цьому знаходимо у сеймовій промові коронного підкоморія 1585 року. У своєму виступі він наголосив, що султанських погроз не варто боятись, доки його військо воює з персами, „лише після завершення перської війни про нас подумає”. Ще раз цю ж думку озвучив волинський воєвода на першому сеймі за часів королювання Жигмунда III (1587 р.). На думку урядника, у Кракова не буде ускладнень з Константинополем, і полякам нічого боятись, доки турки воюють з персами¹². Таке ставлення до Персії зберігалось і надалі. Так, напередодні Хотинської війни кілька разів на сеймах і у листуванні вищих урядників повторювалась уже знайома нам думка: Порта не розпочне війну проти Варшави, доки не закінчить із персами¹³.

З іншого боку, в Персії бачили потенційного союзника у боротьбі проти османів. Коріння такого ставлення, на нашу думку, слід шукати як у певних діях шаха, направлених на зближення, так і в тому, що Я. Рейхман назвав „спільністю долі” двох держав.

Так, 1605 р. до Варшави прибуло посольство від шаха з пропозицією співпраці. Примітно, що ще перед початком сейму у листах-легаціях, які розсилались з королівської канцелярії до повітової шляхти, монарх звертав увагу на те, що турки зайняті війною з Персією, і султан не буде загострювати відносини з Річчю Посполитою¹⁴. У бібліотеці Рачинських збереглася копія листа від шаха до короля, яку невідомий шляхтич вписав до свого приватного архіву. На нашу думку, це і є пропозиції від Аббаса I до Жигмунда III. Шах висловлює радість з приводу того, що відносини між польським королем та австрійським імператором Рудольфом добрі і пропонує, що віднині „хто є приятелем Рудольфу, були приятелями [*шаху*. — *П.В.*], а той хто неприятеlem, і нам став неприятеlem... А ми теж зі своїм військом проти вашого неприятеlem стати хочемо”. Шах зазначає, що турки є спільним неприятеlem Папі Римському, польському та іспанському королям, імператорові і проти султана шаха, в ім'я Ісуса, вже вислав свої війська, захопив турецькі замки і невірників¹⁵. Таким чином, Аббас не лише хвалиться військовими здобутками, але й називає потенційних учасників антитурецької коаліції.

Те, що офіційний лист потрапив до приватного архіву, свідчить, з одного боку, про те, що лист був читаний в присутності шляхти або його зміст був розповсюджений у шляхетському середовищі. В будь-якому разі інформація дійшла до невідомого нам шляхтича. З іншого ж боку, шляхтич розцінив інформацію як важливу та гідну того, щоб її записати до свого архіву, що свідчить про зацікавлення принаймні якоїсь частини шляхти ідеєю співпраці з Персією.

Можливо, відголосом саме цих подій став вірш „Trąba pobudki ziemie perskiŷy do wszystkich narodów Chrzeŷciańskich, przeciwko Mfchometanow” Вавжинця Хлебовського 1608 р., в якому поет закликає всіх європейських монархів об'єднатися задля спільної боротьби з турками¹⁶. Цікаво, що в самому творі, окрім титула, Персія жодного разу не згадується, але із самої назви чітко зрозуміло, що ініціатива об'єднання йде від Персії, що, на нашу думку, відображає події посольства шаха до сейму 1605 р.

Про взаємну користь від польсько-перської співпраці писав і Шимон Старовольський в „Discvrs o wojnie Tureckiej”. Письменник повторив відоме твердження, що турки не почнуть війну з Варшавою, не закінчивши з персами. Але автор акцентував увагу на іншій стороні такої ситуації: перси тільки й чекають, щоб султан ввів війська у Причорномор'я, а потім самі відразу вдарять з тилу¹⁷.

Мабуть, найкращою ілюстрацією популярності ідеї співпраці з перським шахом є вірш поета початку XVII ст. Мартина Пашковського „Rozmowa Kozaka Zaporozskiego z Perskim Gońcem, o sprawach wojennych Pogan z Chrzŷćcianamy”. Коротенький вірш був видрукований спеціально до сейму 1618 р. У ньому автор від імені перського посла закликає польську шляхту разом боротися з турками¹⁸.

Приблизно в той час набули поширення проекти відомого італійського мандрівника П'єтро делла Валле. Особа делла Валле віддавна будить інтерес дослідників: італійський аристократ, який багато років провів у подорожах Сходом і залишив після себе багатий епістолярний спадок. Описуючи його пригоди, дослідники не шкодують епітетів: автор одного з найвизначніших подорожніх щоденників, які колись були написані; перший з європейців, котрий розкопав і замалював єгипетську мумію; один з перших європейців, який ідентифікував та описав легендарні міста Сходу тощо¹⁹. Для нас же важливо, що італієць пропонував свої послуги для організації переговорів українського козацтва з перським шахом Аббаса I з метою спільної боротьби проти турків. Але переговори не відбулись²⁰, а коаліції з участю Персії так і не судилось виникнути.

Таким чином, наприкінці XVI – в середині XVII ст. Персія була постійно присутня в суспільно-політичному дискурсі Речі Посполитої. Початковим “донором” ідеї співпраці з Персією було європейське інтелектуальне середовище, зокрема венеціанське. Інформація про далекий край потрапляла до Польщі різними шляхами: дипломатичні відомості, звіти купців-резидентів, популярні в той час космографії. У ставленні шляхти до Персії можна виділити два аспекти. По-перше, державу Сефевідів розглядали як можливий другий фронт у випадку війни з турками, який відтягує сили і відволікає увагу Османської імперії від Речі Посполитої. По-друге, як потенційного союзника у цій же війні. Але плани польсько-перського союзу так і не були реалізовані, зрештою, як і проекти інших європейських держав щодо Сефевідів. Причин, що вплинули на це, було кілька. З-поміж об'єктивних відзначимо значні відстані між Річчю Посполитою та Персією, відсутність постійних дипломатичних контактів (обмін посольствами відбувався принагідно і не набув систематичності). Суб'єктивною ж причиною було небажання польських королів та шляхти (незважаючи на активну антитурецьку риторичу всередині держави та у міжнародних відносинах) вступати у війну проти Османської імперії. Польща намагалась якомога довше уникати відкритого військового конфлікту з Портою (що польським дипломатам і вдалося реалізувати), тому й шукати реальних союзників не було потреби. А коли ж війська султана стояли на кордоні держави і війни було не уникнути (Хотинська війна), Жигмунд III звернувся за допомогою, перш за все, до європейських монархів.

На відміну від Речі Посполитої, Персія вела майже безперервні війни з турками і потребувала союзників „тут і зараз”. Тому саме шахи (зокрема Аббас I) були ініціаторами налагодження польсько-перських відносин. Перські дипломати шукали потенційних союзників як у Східній, так і у Західній Європі: Венеція, Річ Посполита, Московське царство, Кримський ханат та ін²¹. До їх поля зору потрапило й козацтво: шах відсилав гроші донським козакам, коли дізнався, що ті

захопили Азов. Примітно, що козаки самі не виключали можливості служити шаху проти султана²².

Але всі намагання шаха залучити Річ Посполиту до активної співпраці, як і заклики деяких польських публіцистів до того ж, не мали жодного практичного результату.

1. Domanska E. *The Orientalization of a European Orient: Turkquerie and Chinoiserie in Sixteenth and Seventeenth Century Poland* [Електронний ресурс]: // *Taiwan Journal of East Asian Studies*. – 2004. – June. – P. 75-88. – Режим доступу : <http://www.eastasia.ntu.edu.tw/chinese/data/200406/75-88.pdf>

2. Аналіз дипломатичних контактів Польського королівства/ Речі Посполитої та Персії здійснив Ян Рейхман, тому ми не будемо повторюватись. Докл. див.: Reychman J. *Zwińezki Iranu z Polsk*№ // *Kultura i spoleczecswo*. – 1971. – Tom XV. – Nr. IV. – S.80-88.

3. Reychman j. *Zwińezki Iranu z Polsk*№ // *Kultura i spoleczecswo*. – 1971. – Tom XV. – Nr. IV. – S. 83.

4. *Korespondencja Stanisiawa Koniecpolskiego hetmana wielkiego koronnego 1632-1646* /oprac. Agnieszka Biedrzycka. – Krakow, 2005. – S. 536-537.

5. Czermak W. *Plany wojny tureckiej Wiadysiawa IV*. – Krakow, 1895. – S. 54, 248.

6. Mirosława Zygmunt. *Persica: A Brief History of Polish-Persian Relations through Documents from the National Library* // *Polish Libraries Today*. – 2005. - # 6. – P.97.

7. Bizzarri P. *Rerum Persicarum historia initia gentis, mores, instituta, reque gestas ad haec usque tempora complectus* []. *Cui accessit Henrici Porsii de bello inter Murathem III Turcarum et Mehemeten Hodabende, Persarum regem gesto, narratio: ac Phil. Callimachi experientis de bello Turcos inferendo, oratio; ejusdemaue de his quae a Venetis tentata sunt, Persis ac Tartatis contra Turcos movendis, historia. Et Appendix, quam ex Italico Latinum fecit Jac. Genderus; in ea Jos. Barbari et Amb. Contareni ... itineraria Persica, Joh. Thom. Minadoi belli Turco-Persici historia, et Anonymi cujusdam belli ejusdem descriptio*. – Francofurti, 1601. Але відразу маємо зауважити, що з-поміж збережених каталогів приватних бібліотек середини XVI – XVII ст. цієї книги не виявлено. Проте, це не означає, що даний текст був невідомий у Польщі.

8. Ми користувались українським перекладом польськомовної „Хроніки” 1611 р. Див.: Гваньїні О. *Хроніка європейської Сарматії / Уропядкув. та пер. з пол. о. Юрія Мицика*. – К., 2007. – 1006 с.1611 р. Оригінальний латинський текст „Хроніки” на польську 1611 р. переклав Мартин Пашковський.

9. Гваньїні О. *Хроніка європейської Сарматії*. – К., 2007.– С. 813.

10. Гваньїні О. *Хроніка європейської Сарматії*. – К., 2007. – С. 814.

11. *Boter Jan. Theatrum swiata wszytkiego Iana Botera Benesivsa : w ktorey sik opisuiua superstycye, abo zabobony, w iakich iyiy przedtym...* – Krakow, 1659. – S. 192, 196, 194 [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://dlibra.bibliotekaelblaska.pl/dlibra/doccontent?id=6868&dirids=1>

12. *Dyaryusz sejmowe r. 1587: sejmy konwokeacyjny i elekcyjny* // *Scriptores Rerum Polonicarum*. – Krakow, 1887. – T. 11. – S. 234.

13. *Передсеймовий сеймик 2 січня 1618 року (на сейм 17 лютого 1618 р). інструкція на сейм* // *Akta Sejmikowe Wojewodztwa Krakowskiego*.– Krakow, 1932. – T. 1. – S. 374.

14. *Strzylecki A. Sejm z r. 1605*, Krakow. – 1921. – S. 45.

15. *RACZ.34*. – k. 125v

16. *Chlebowski W. Trzēba pobudki ziemie perskiey do wszytkich narodyw Chrzēsciackich, przeciwo Machometanow*. – Krakow, 1608.

17. *Starowolski Sz. Discvrs o wojnie Tureckiej*. – B. m. w. – 1633. – S. AV, A4V.

18. Докладніше про сам вірш та обставини його написання див.: Шевчук В. «Розмова козака запорозького з перським гінцем» Мартина Пашковського і її історичний контекст // *Пам'ять століть* – 1997. - № 3. – С. 38-50; та передрук статті в Шевчук В. *Муза Роксоланська. Українська література XVI - XVIII століть. У 2 кн. Книга перша. Ренесанс – Раннє бароко*. – К. 2004. – С. 241. Дивись також мою критику тверджень В. Шевчука: Пилипенко В. *Мартин Пашковський – забутий український поет і публіцист початку XVII ст.* // *Сіверянський літопис*. – 2008. - № 8. – С.13.

19. *Bertman St. The Strange Pilgrimage of Pietro Della Valle* [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.bib-arch.org/online-exclusives/il-fantastico.asp#author>, або стаття про дєлла Валле з докладною бібліографією: *Gurney J. Della Valle, Pietro* [Електронний ресурс]// *Encyclopedia Iranica*. – Режим доступу: <http://www.iranica.com/articles/della-valle>

20. Про нереалізований союз Речі Посполитої та Персії див.: Дашкевич Я. *Українсько-іранські переговори напередодні Хотинської війни* // *Український історичний журнал*. – 1971. - № 9. – С. 124-131.

21. Докл. про це див.: *Berchet G. La Repubblica di Venezia e la Persia*. – Torino, 1865; Бушев П.П. *История посольств и дипломатических отношений Русского и Иранского государств с 1586 по 1612 гг.* - М., 1976; Бушев П.П. *История посольств и дипломатических отношений Русского и Иранского государств в 1613-1621 гг.* - М., 1987.

22. Докл. про це див.: Брехуненко В. Козаки на степовому кордоні Європи: типологія козацьких спільнот XVI – першої половини XVII ст. - К., 2011. – С. 385, 414.

Статья посвящена идеям антитурецкой коалиции Речи Посполитой и Персидского государства в середине XVI – середине XVII вв. Рассмотрены пути распространения в Речи Посполитой информации о Персии, определены причины нереализованности этих проектов.

Ключевые слова: Речь Посполитая, Персия, Османская империя, международные отношения, политическая публицистика.

The article is dedicated to the ideas of antitürkish coalition of Polish-Lithuanian Commonwealth and Persia in the middle of the XVI – the middle of the XVII c. The ways of expansion of information about Persia in Polish-Lithuanian Commonwealth are under analysis. The reasons of their failure are distinguished.

Key words: Polish-Lithuanian Commonwealth, Persia, Ottoman empire, international relations, politician publicism.

